

## Nr 6

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.*

Genom en den 3 januari 1964 dagtecknad proposition, nr 27, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

*dels* antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror; och

2) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt;

*dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att med Svenska tobaks aktiebolaget träffa överenskommelse om de ändringar i gällande avtal angående utövan-  
det av statens tobaksmonopol, som föranleds av nyssnämnda lagförslags  
antagande.

Propositionen har hänvisats till bevillningsutskottet såvitt angår ändring i förordningen om tobaksskatt samt i övrigt till lagutskott. I sistnämnda del har propositionen behandlats av andra lagutskottet.

Det ovan under 1) angivna författningsförslaget är av följande lydelse.

## Förslag

till

Lag

**angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol  
på tillverkning av tobaksvaror**

Härigenom förordnas, att 3—5, 7—12 och 14—16 §§ lagen den 16 juni 1961 om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror samt punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen skola upphöra att gälla, att rubriken före 7 § samma lag skall utgå samt att 2, 6, 13, 17, 18, 20 och 21 §§ nämnda lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

## 2 §.

Utan hinder — — — — — stadgas må

a) enskild person för eget bruk  
förfärdiga *cigarretter*; samt

a) enskild person för eget bruk  
förfärdiga *tobaksvaror*; samt

b) förpackning av — — — äger rum.

## 6 §.

Vara, i vilken tobak ingår men som icke är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, må icke inom riket tillverkas utan *Konungens* tillstånd. När tillstånd lämnas, bestämmer *Konungen* tillika de villkor, under vilka tillverkningen må äga rum.

Den som äger bedriva tillverkning, som i första stycket sägs, må efter tillstånd av *Konungen* till riket införa för tillverkningen erforderlig tobak.

Vara, i vilken tobak ingår men som icke är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, må icke inom riket tillverkas utan *Kontrollstyrelsens* tillstånd. När tillstånd lämnas, bestämmer *Kontrollstyrelsen* tillika de villkor, under vilka tillverkningen må äga rum.

Den som äger bedriva tillverkning, som i första stycket sägs, må efter tillstånd av *Kontrollstyrelsen* till riket införa för tillverkningen erforderlig tobak.

## 13 §.

Den, som — — — — — sex månader.

Bedriver någon utan tillstånd av *Konungen* tillverkning, som avses i 6 §, eller åsidosätter någon med sådant tillstånd förenat villkor, dömes till dagsböter.

Bedriver någon utan tillstånd av *Kontrollstyrelsen* tillverkning, som avses i 6 §, eller åsidosätter någon med sådant tillstånd förenat villkor, dömes till dagsböter.

## 17 §.

Angående påföljd — — — för varusmuggling.

*Bryter någon i annat hänseende än i första stycket sägs mot vad i 5 § stadgas, dömes till dagsböter.*

## 18 §.

Har någon förövat gärning, som avses i 13 § första stycket, 15 § första stycket, 16 § eller 17 § andra stycket, skall egendom som varit föremål för gärningen förklaras förverkat till kronan; finnes egendomen ej i behåll, skall i stället värdet förklaras förverkat. Är påföljd som nu sagts uppenbart obillig, må den helt eller delvis eftergivias.

Vad i — — — — — rätt därtill.

## 20 §.

Med sådan i 13 § första stycket, 15 § första stycket, 16 och 17 §§

Med sådan i 13 § första stycket och 17 § avsedd egendom, som en-

*(Nuvarande lydelse)*

avsedd egendom, som enligt denna lag eller lagen om straff för varusmuggling förklarats förverkad eller skolat enligt tullstadgan eller annan författning försäljas, skall förfaras på sätt Konungen förordnar.

*(Föreslagen lydelse)*

ligt denna lag eller lagen om straff för varusmuggling förklarats förverkad eller skolat enligt tullstadgan eller annan författning försäljas, skall förfaras på sätt Konungen förordnar.

## 21 §.

*Brott, varom förmåles i denna lag och som avser tobaksodling, må av åklagare åtalas allenast efter anmälan av kontrollstyrelsen.*

Är brott — — — — — straff dömas.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965. Äldre bestämmelser skola dock alltså äga tillämpning beträffande förhållanden, som hänföra sig till tiden dessförinnan.

2. Prisenämnd skall, på sätt stadgas i 11 §, utses även för tid efter utgången av år 1964 intill dess Konungen annorlunda förordnar, för att i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar handlägga vissa uppgifter i samband med upphävandet av bestämmelserna om tobaksodling.

---

### Propositionens huvudsakliga innehåll

Svenska tobaks aktiebolaget, som innehar statsmonopolet på tillverkning av tobaksvaror, kommer att fr. o. m. år 1965 upphöra med inköp av svenskodlad tobak. Som följd härav föreslås i propositionen bl. a. att den nuvarande regleringen av tobaksodlingen i landet avskaffas och att den statliga subventionen till odlarna upphör. I årets statsverksproposition har upptagits ett reservationsanslag om 100 000 kronor för bidrag till vissa tobaksodlare som ersättning för kapitalförluster genom tobaksodlingens upphörande.

De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1965.

---

I det följande kommer av propositionens innehåll att redovisas endast vad föredragande departementschefen yttrat i de frågor som hänvisats till lagutskott. Beträffande övriga delar av propositionen, såsom redogörelsen för gällande ordning och remissyttranden, hänvisas till propositionen.

### Departementschefen

*Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, har anfört:*

»Staten har sedan år 1914 haft monopol på rätten att tillverka tobaksvaror inom landet. Denna monopolrättighet, som nu regleras av 1961 års lag om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, är för närvarande med stöd av lagen upplåten till Svenska tobaks aktiebolaget. Även införsel av råtabak och annat material för tillverkning av tobaksvaror omfattas av bolagets monopolrättighet. Däremot är införseln av färdiga tobaksvaror liksom den inhemska handeln med sådana varor fri sedan den 1 juli 1961.

Även tobaksodling inom landet är i princip fri men underkastad anmälningsskyldighet och viss kontroll. Sålunda får tobaksodlare inte förfoga över sin skörd på annat sätt än genom försäljning till monopolets utövare eller genom export. Några affärsmässiga förutsättningar för export finns emellertid inte. Monopolets utövare har heller inte någon skyldighet att köpa produkterna av inhemsk tobaksodling.

Den svenska tobaken har inte på länge varit ekonomiskt eller kvalitetsmässigt konkurrensduglig i förhållande till den importerade tobaken. Tobaksodlingen i landet har även reducerats kraftigt efter hand, så att den numera täcker mindre än en procent av tobaksbolagets råvarubehov. Svensk tobak används endast till snustillverkning. År 1963 har 310 anmälda odlare producerat 105 ton på en sammanlagd areal av 52 hektar.

Den kraftiga reduktionen av den svenska tobaksodlingen har ägt rum, trots att denna näringsgren alltsedan år 1924 åtnjutit offentligt stöd. Detta är nu större än det, som tillkommer de jordbruksreglerade produkterna, dit tobaken inte hör. Sådant stöd har utgått med 80 öre för varje kilo tobak, som tobaksbolaget köpt av inhemska odlare. Härtill kommer att bolaget, trots att det inte haft skyldighet att köpa den svenska tobaken, tagit på sig en merkostnad för användning av denna råvara om mellan 1 krona 50 öre och 2 kronor för varje kilo färdigbehandlad tobak.

Enligt gällande avtal mellan staten och tobaksbolaget om utövandet av statens tobaksmonopol skall bolaget på alla områden av sin verksamhet handha rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sättet. Detta skall enligt avtalet ske för att vinna största möjliga besparing av omkostnader.

Bolaget har nu beslutat att inte köpa någon svenskodlad tobak efter utgången av år 1964. Detta beslut överensstämmer med det krav på affärsmässig drift, som avtalet mellan staten och bolaget uppställer. Från denna synpunkt är bolagets ståndpunkt utan tvekan väl motiverad.

Eftersom det i praktiken inte finns någon möjlighet till avsättning för svensk tobak på annat håll, medför bolagets beslut, att tobaksodlingen i landet upphör om man bortser från eventuell husbehovsodling. Med hänsyn

till den inhemska odlingens ringa omfattning i förhållande till det totala försörjningsbehovet är den svenska tobaken praktiskt taget betydelselös från beredskapssynpunkt. Beredskapsbehovet tillgodoses effektivare och billigare genom lagerhållning. Inte heller från denna synpunkt föreligger således något hinder mot att bolagets inköp av inhemsk tobak upphör. Utsikterna att villkoren för en svensk tobaksodling skulle märkbart förbättras i framtiden är ytterst små. I övriga nordiska länder har den inhemska tobaksodlingen i praktiken redan upphört.

I detta läge anser jag — i likhet med alla remissinstanser utom tobaksodlarnas intresseorganisation — att någon erinran inte kan göras mot bolagets beslut att upphöra med inköp av svensk tobak.

Svenska tobaksodlareföreningen har i detta sammanhang hemställt om ersättning till tobaksodlarna för bl. a. inkomstförluster till följd av odlingens nedläggande. Som mönster har föreningen därvid åberopat de ersättningar, som utgick till tobaksfabrikanter och tobakshandlare när tobaksmonopolet tillkom.

Mellan den situation, i vilken tobaksfabrikanter och tobakshandlare befann sig vid monopolets införande, och den situation, som nu uppstått för tobaksodlarna, föreligger den skillnaden, att de förstnämndas näringsfång förbjöds genom lagstiftning medan detta inte är fallet beträffande tobaksodlarna. Dessa är lagligen oförhindrade att fortsätta sin verksamhet både för försäljning till bolaget och för export. Tobaksodlingens lönsamhet har sedan länge varit beroende av stöd i form av skattenedsättning och kostnadssubvention av tobaksbolaget på bekostnad av den importerade tobaken. Vad som nu inträffar är att stödet av företagsekonomiska skäl upphör — i sammanhanget kan jag erinra om att förra årets riksdag avvisade krav på en ökning av stödet såvitt avsåg allmänna medel — och att näringen hänvisas till konkurrens på lika villkor med importen. Någon rättslig grund för ersättningskrav från tobaksodlarnas sida föreligger således inte. Jag står emellertid inte främmande för tanken att bidrag av allmänna medel i begränsad omfattning skall kunna utgå i fall, där detta kan synas särskilt påkallat av billighetsskäl. Bidrag bör enligt min mening dock inte utgå som ersättning för förlorad inkomst utan endast för att täcka kapitalförlust till följd av att någon för tobaksodlingen särskilt anskaffad byggnad eller annan liknande anläggning eller utrustning blir oanvändbar i det fall då tobaksodlaren annars själv skulle få bära förlusten. För sådana bidrag ämnar jag senare föreslå, att i statsverkspropositionen för nästkommande budgetår upptas ett anslag om högst 100 000 kronor<sup>1</sup>. Bidragen bör utbetalas efter beslut av prisenämnden i varje särskilt fall. Närmare föreskrifter om nämndens verksamhet i detta hänseende torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

<sup>1</sup> I statsverkspropositionen år 1964 har upptagits ett reservationsanslag om 100 000 kronor för bidrag till vissa tobaksodlare (Bilaga 9 till statsverkspropositionen år 1964 s. 127).

I och med att bolaget upphör med sina inköp av svenskodlad tobak kommer vissa bestämmelser i statsmonopollagen jämte följdförfattningar att inte längre fylla någon funktion. Detta gäller naturligtvis bestämmelserna om prissättning för tobak, som levereras till tobaksbolaget, och om avdrag från tobaksskatten i fråga om svenskodlad tobak, men även övriga bestämmelser om tobaksodling synes förlora sin egentliga betydelse. Bolagets förslag att helt avskaffa den lagliga särregleringen av tobaksodlingen har också överlag mött en positiv inställning bland remissinstanserna. Även jag ansluter mig till uppfattningen, att statsmonopollagens bestämmelser i denna del bör upphävas och att tobaksodlingen således bör bli helt fri. De nuvarande reglerna om tobaksodling i 3, 7—12 samt 14 och 15 §§ bör i enlighet härmed utgå ur lagen.

Om nu tobaksodlingen lämnas helt fri, uppkommer emellertid vissa följdfrågor.

Enligt 2 § i statsmonopollagen får enskild person förfärdiga cigarretter för eget bruk. I 4 § finns ett förbud för annan än monopolets utövare mot att utan särskilt tillstånd inneha tobak i annan form än som färdig tobaksvara. Bolaget ser inga skäl för att man skall behålla detta förbud. Bolaget anser inte heller att det innebär några risker för det allmänna, om ett slopande av detta förbud kombineras med en utvidgning av enskilds rätt att förfärdiga tobaksvaror för eget bruk till att omfatta alla sådana varor. Att kräva tobaksskatt för husbehovstillverkning är enligt bolagets mening inte praktiskt genomförbart.

Mot bolagets förslag har inte heller i denna del framförts några invändningar under remissbehandlingen. Det förefaller även mig motiverat att genomföra de föreslagna liberaliseringarna i dessa hänseenden, och jag förordar därför, att de nuvarande bestämmelserna i 4 och 16 §§ om innehavsförbud och om straff för överträdelse av detta förbud upphävs samt att 2 § ändras i enlighet med vad jag anfört. Att beskatta husbehovstillverkning av tobaksvaror kan givetvis inte komma i fråga.

Ett annat problem, som aktualiseras i sammanhanget, rör 5 § statsmonopollagen. Enligt denna bestämmelse får specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror inte importeras eller tillverkas i Sverige utan Kungl. Maj:ts tillstånd annat än för tobaksbolagets räkning. Det samma gäller annat cigarrettpapper än sådant, som förekommer i detaljförpackning, liksom cigarretthylsor. Specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror får inte heller utan Kungl. Maj:ts tillstånd innehas av någon annan än tobaksbolaget.

I Sverige finns en betydande, huvudsakligen exportinriktad industri för tillverkning av tobaksmaskiner. Denna är för verksamhetens bedrivande beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Någon cigarrettpapperstillverkning lär däremot inte förekomma för närvarande.

I likhet med tobaksbolaget och remissinstanserna anser jag, att de nuva-

rande införsel-, tillverknings- och innehavsförbuden i 5 § bör kunna upphävas i detta sammanhang. Förbuden mot import av råtabak och mot annan tillverkning av tobaksvaror än för eget bruk får anses vara tillräckliga som spärrar mot eventuella missbruk. Jag vill därför förorda, att även 5 § utgår ur statsmonopollagen. Därigenom blir det möjligt att använda sådana mekaniska hjälpmedel, som är vanliga utomlands, för handrullning av cigaretter till eget bruk.

Sveriges industriförbund har i detta sammanhang föreslagit en regel om rätt för företag, som driver tillverkning av specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror m. m., att själva importera sådana färdiga tobaksvaror och tobaksprover, som behövs för företagens verksamhet. Import av färdiga tobaksvaror möter emellertid inga hinder i gällande lagstiftning. Import av tobaksprover synes mig liksom hittills kunna utan olägenhet ske genom tobaksbolagets försorg. Jag är därför inte beredd att förorda någon lagändring i denna del.

I enlighet med tobaksbolagets förslag bör tillståndsprövningen enligt 6 § i fråga om rätt att tillverka vara, som innehåller tobak men inte är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, överflyttas från Kungl. Maj:t till kontrollstyrelsen. Härav följer även en teknisk ändring i 13 §.

Avskaffandet av reglerna för tobaksodlingen liksom övriga ändringsförslag i det föregående föranleder ändringar även i statsmonopollagens ansvarsbestämmelser. Vidare bör en bestämmelse i 21 § första stycket statsmonopollagen om anmälan av kontrollstyrelsen som förutsättning för åtal vid sådant brott mot lagen, som avser tobaksodling, utgå.

---

Om det framlagda lagförslaget antas, torde däremot svarande ändring böra genomföras i avtalet mellan staten och Svenska tobaks aktiebolaget.»

### Lagrådet

Lagrådet har lämnat författningsförslaget utan erinran.

### Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. På grund härav får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 27, såvitt densamma hänvisats till lagutskott.

Stockholm den 20 februari 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

---

*Vid detta ärendes behandling har närvarit*

från första kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell\*, herr Lars Larsson, fru Nilsson\*, herrar Hübinette, Erik Filip Petersson\* och fru Olsson\*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Lundberg, Odhe\*, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herr Wiklund, fru Gunne och herr Gustavsson i Alvesta\*.

\* Ej närvarande vid utlåtandets justering.